

1.4 Η όπερα στην προκλασική εποχή

	ΕΙΔΗ ΟΠΕΡΑΣ	ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ
ΙΤΑΛΙΑ	opera seria	ιταλικό bel canto ενιαία πολύπλοκη υπόθεση recitativo secco aria da capo
	opera buffa	απλές άριες λιγότερα recitativo secco δεν χρησιμοποιούνται castratti
ΓΑΛΛΙΑ	grand opera	συνέχεια της tragedie lyrique, αντίστοιχη της ιταλικής opera seria
	opera comique	αντίστοιχη της ιταλικής opera buffa
	επαναστατική όπερα	εκφράζει τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	singspiel	σοβαρή ή κωμική όπερα αντί για recitativi έχει διάλογο
ΑΓΓΛΙΑ	ballad opera	οι μελωδίες στηρίζονται πάνω σε αγγλικά λαϊκά τραγούδια

1.4.1 Η όπερα στην Ιταλία

1.4.1.1 Opera seria

Είναι η σοβαρή όπερα του 18ου αι. που βασίζεται στο ιταλικό belcanto. Έχει ενιαία και πολύπλοκη υπόθεση. Σημαντικό τμήμα της είναι το recitativo secco, το οποίο δεν σημειώνεται λεπτομερώς στην παρτιτούρα και συχνά είναι αυτοσχεδιαζόμενο. Το recitativo secco έχει περισσότερο λειτουργικό παρά δραματικό χαρακτήρα, εξυπηρετώντας στην εξέλιξη της υπόθεσης της όπερας. Οι άριες αποτελούν τα δεξιοτεχνικά μέρη του έργου, διαδέχονται το ρετσιτατίβο κι έχουν την μορφή aria da capo (ABA). Τα θέματα προέρχονται συνήθως από την μυθολογία. Σημαντικοί συνθέτες της opera seria είναι οι: Pergolesi, Han-
del, Gluck, Paisiello, Mozart.

1.4.1.2 Opera buffa

Είναι η κωμική όπερα, έχει μεγάλη διάρκεια και είναι αστικού χαρακτήρα με ανάλαφρη θεματολογία. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε στα intermezzi (διαλείμματα) κωμικού χαρακτήρα, ως ένα εύθυμο διάλειμμα μεταξύ των πράξεων μίας σοβαρής όπερας. Είχε ανάλαφρο ύφος και απλά θέματα, χρησιμοποίησε δύο απλούς πρωταγωνιστές και η μουσική

ήταν βασισμένη σε λαϊκές μελωδίες. Το πιο γνωστό *intermezzo* είναι “*La serva padrona*” (“Η κυρία υπηρέτρια”) του Pergolesi.

Χαρακτηριστικά της *opera buffa* είναι ότι χρησιμοποιεί λιγότερο το *recitativo secco*, περιορίζει τις κολορατούρες της *opera seria*, έχει απλές άριες, οι πρωταγωνιστές είναι 5-6, δεν χρησιμοποιεί *castratti*, ενώ στο τέλος όλοι οι πρωταγωνιστές τραγουδούν ταυτόχρονα στη σκηνή ένα τραγούδι (*ensemble*). Τα θέματα προέρχονται από την φυσική ζωή. Σημαντική κωμική όπερα είναι η “*La Molinara*” (“Η Μυλωνού”) του Paisiello, ενώ στο απόγειό της η *opera buffa* φτάνει με τον Mozart.

1.4.2 Η όπερα στη Γαλλία

Η *grand opera* είναι αντίστοιχη της ιταλικής *opera seria* και αποτελεί εξέλιξη της παλιάς γαλλικής όπερας *tragedie lyrique*. Κυρίαρχος εκπρόσωπος της σοβαρής γαλλικής όπερας, η οποία απευθυνόταν στον αριστοκρατικό κύκλο της γαλλικής κοινωνίας, είναι ο Rameau.

Η ιταλική *opera buffa* έπαιξε σημαντικότερο ρόλο στην διαμόρφωση της γαλλικής κωμικής όπερας, που είναι γνωστή ως *opera comique*. Ο σημαντικότερος εκπρόσωπός της είναι ο Rousseau.

Με την επίδραση του Διαφωτισμού διαμορφώνεται στην Γαλλία κι ένα άλλο είδος όπερας, η λεγόμενη “επανασταστική όπερα”, η οποία εκφράζει τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης. Αποτελεί ένα μείγμα των άλλων δύο ειδών όπερας που προϋπήρχαν.

1.4.3 Η όπερα στη Γερμανία

Singspiel ονομάζονταν από το 1700 και μετά όλες οι γερμανικές όπερες, σοβαρές και κωμικές. Σημαντικός συνθέτης *singspiel* είναι ο Mozart.

1.4.4 Η όπερα στην Αγγλία

Η αγγλική κωμική όπερα λεγόταν *ballad opera* και η μουσική της βασιζόταν σε λαϊκά τραγούδια.

1.4.5 Ο Gluck² και η μεταρρύθμιση της όπερας

Η μεταρρύθμιση της όπερας από τον Gluck προέκυψε ως ανάγκη επιστροφής στο απλό και φυσικό, από το οποίο είχε απομακρυνθεί τόσο η ιταλική *opera seria* όσο και η γαλλική *grand opera*. Έτσι, λοιπόν, οι βασικές αρχές της μεταρρύθμισης του Gluck ήταν οι εξής:

- Η μουσική πρέπει να υπηρετεί το κείμενο
- Η μουσική πρέπει να χαρακτηρίζει πρόσωπα και καταστάσεις

---

² Christoph Willibald Gluck (1714-1787): Αυστριακός συνθέτης όπερας κυρίως. Οι γνωστότερες όπερες του είναι οι “Ορφέας και Ευριδίκη”, “Αλκιστις”, “Ιφιγένεια εν Αυλίδι”, και “Ιφιγένεια η εν Ταύροις”.

- Η μουσική πρέπει να είναι απλή και οι άριες στροφικές, χωρίς επαναλήψεις (όχι *aria da capo*)
- Αντικατάσταση του *recitativo secco* από το *recitativo accompagnato*
- Η ενορχήστρωση πρέπει να αντιστοιχεί στα έργα και στα λόγια των προσώπων
- Η χορωδία έχει τον ρόλο του σχολιαστή, όπως στο αρχαίο ελληνικό δράμα
- Η ύπαρξη και η χρήση του μπαλέτου πρέπει να έχει άμεση σχέση με την υπόθεση του έργου
- Η εισαγωγή πριν την όπερα πρέπει να έχει άμεση σχέση με αυτή

Το πρώτο βήμα της μεταρρύθμισης έγινε με την όπερα “Ορφέας και Ευριδίκη” (1762).

1.5 Η Σχολή του Mannheim

Διευθυντής της σχολής και της ορχήστρας της πόλης Mannheim ήταν ο Johann Stamitz (1717-1757). Τα χαρακτηριστικά αυτής της σχολής συνοψίζονται ως εξής:

- Η μελωδία κυριαρχεί παντού και ταυτόχρονα ελαττώνεται η σημασία του basso continuo
- Τα θέματα αποτελούνται από 2 ή 4 ή 8 μέτρα και είναι συμμετρικά
- Το θέμα αποτελείται από διαφορετικά και συνήθως αντιθετικά μεταξύ τους μοτίβα
- Στην έκθεση του πρώτου μέρους της συμφωνίας αναδεικνύεται η χρήση δεύτερου θέματος (προάγγελος της μορφής sonata)
- Μεγάλη πειθαρχία στην ορχήστρα (π.χ. όμοιες δοξαριές = ομοιογένεια ήχου)
- Καθιερώνονται οι έντονες δυναμικές αποχρώσεις (*crescendo* - *diminuendo*), οι σύντομες εναλλαγές *p* - *f*, τρέμολι, ξαφνικές παύσεις, μιμήσεις (π.χ. κελάηδισμα πουλιών) υπό την μορφή εφέ
- Διαφοροποίηση μέρους πνευστών από τα έγχορδα (προάγγελος μεταγενέστερης ενορχήστρωσης). Αναδεικνύονται τα κλαρινέτα και τα κόρνα με τους κρατημένους φθόγγους
- Καθιέρωση του μενουέτου ως 3ο μέρος της συμφωνίας, η οποία πλέον αποκτά 4 μέρη